

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

Кафедра журналістики

Руслана Савчук

Методичні рекомендації
до вивчення навчальної дисципліни

«КУЛЬТУРА МОВИ ЖУРНАЛІСТА»

для магістрів
спеціальності «Журналістика»

Івано-Франківськ
2019

УДК 808.5:070(072)

ББК 81.2Укр

*Рекомендовано до друку Вченою радою Факультету філології
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
(протокол № 6 від 28 лютого 2019 р.)*

Рецензенти:

М. І. Голянич – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Факультету філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Р. І. Стефурак – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Савчук Р. Л. Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Культура мови журналіста» для магістрів спеціальності «Журналістика» / Руслана Любомирівна Савчук. – Івано-Франківськ : Голіней О. М., 2019. – 52 с.

Методичні рекомендації розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності «Журналістика та медіакомунікація», а також вимог кредитно-модульної організації навчального процесу. Містять відомості про структуру курсу «Культура мови журналіста», плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, теми повідомлень, перелік джерел до кожного практичного заняття, короткий термінологічний словник, програмові вимоги до іспиту, список рекомендованої літератури.

Видання призначено для магістрів спеціальності «Журналістика».

ЗМІСТ

Вступ.....	4
<i>Практичне заняття № 1. Теоретичні засади культури мови.....</i>	<i>6</i>
<i>Практичне заняття № 2. Основні поняття культури мовлення.....</i>	<i>10</i>
<i>Практичне заняття № 3. Усне мовлення – найважливіша форма існування мови як засобу комунікації.....</i>	<i>14</i>
<i>Практичне заняття № 4. Техніка усного мовлення. Дихання та голос.....</i>	<i>18</i>
<i>Практичне заняття № 5. Дикція у професійній підготовці журналіста-ефірника. Артикуляція.....</i>	<i>23</i>
<i>Практичне заняття № 6. Орфоепія як наука про правильну літературну вимову.....</i>	<i>27</i>
Програмові вимоги з навчальної дисципліни «Культура мови журналіста».....	32
Короткий термінологічний словник.....	34
Рекомендована література.....	46

ВСТУП

Мета навчальної дисципліни «Культура мови журналіста» – ознайомити студентів із теоретичними засадами культури усного публічного мовлення, закріпивши професійні знання та вміння вербального й невербального спілкування у сфері журналістики. Постійними є пошуки концептуальних засад вивчення культури українського ефірного мовлення, визначення його місця у системі національних цінностей, ролі у державотворчих процесах, розкриття його потенційних можливостей.

Завдання:

– оволодіння культурою усного публічного мовлення на основі теоретичних надбань лінгвістики та риторики, досвіду національного радіо та телебачення;

– засвоєння основ техніки мовлення (вироблення нормативного, інтонаційно виразного, образного і логічного мовлення);

– пізнання еталону сучасного радіо- та телемовлення, усвідомлення своєї причетності до його творення;

– виховання почуття відповідальності за свої мовленнєві дії, мовленнєву культуру загалом;

– вміння визначати особливості структури радіо- й телетекстів та їхню жанрову специфіку;

– аналіз програм радіо й телебачення з погляду мовностилістичного, психолінгвістичного, соціолінгвістичного аспектів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент **повинен:**

– орієнтуватися в основних теоретичних питаннях курсу «Культура мови журналіста»;

– виробляти звичку контролювати своє мовлення, вимову, дикцію, інтонацію, правильність слововживання, логічність;

- постійно працювати над збагаченням мовлення (вміти добирати фразеологізми, синоніми, антоніми, метафори, епітети, порівняння та інші образні засоби);
- аналізувати своє і чуже ефірне мовлення, виявляти анормативи, застосовувати різні засоби для їх подолання;
- навчитися «керувати» своїм голосом, вміти «чути» його.

Форма контролю – екзамен, який складається із теоретичних питань та практичних завдань (у тестовій формі).

У навчально-методичному виданні подано плани практичних занять із дисципліни «Культура мови журналіста», завдання для самостійної роботи, теми повідомлень, перелік джерел до кожного практичного заняття, короткий термінологічний словник, програмові питання до іспиту, список рекомендованої літератури.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Вступ. Теоретичні засади культури мови

1. Зміст курсу «Культура мови журналіста», його зв'язок з іншими навчальними дисциплінами.
2. Мова і мовлення. Мовленнєвий розвиток людини.
3. Мовленнєве самовиховання і його роль у становленні особистості журналіста.
4. Роль рідної мови у професійній діяльності теле- і радіожурналіста.
5. Основні проблеми культури мови в ЗМІ.
6. Мистецтво мовлення в масовій комунікації.

Завдання

1. Дайте визначення поняття «мовна картина світу».
2. Запишіть 2-3 контексти, у яких логічний наголос падатиме на різні слова у реченні. Визначте його роль.
3. Поясніть значення наведених слів і висловлень, що різняться наголосом. Підберіть 5-6 прикладів для ілюстрації смисло- і форморозрізнювальної функції наголосу.

ва́рення – ва́рення

ви́года – виго́да

по́діл – поді́л

черго́вий – чергові́й

я кручу́ – побачила кру́чу

я ношу́ – взяв но́шу

я пла́чу – я плачу́

4. Поставте наголос у словах: *босоніж, віч-на-віч, водночас, гетьман, голіруч, дрова, експерт, експертний, жалюзі, зрання, іскра, корисливий.*

5. Відредагуйте словосполучення: *переводити гроші поштою, підписний індекс, повістка дня, рахуватися з думкою, рахувати за можливе, сама активна участь, самий важливий, установити*

причину, форточка не відкривається, халатне ставлення, хрустальна ваза, я вибачаюсь.

6. Розкрийте дужки, утворюючи словосполучення. Дотримуйтесь точності мовлення.

1. (Глиняний, глинястий) берег, посуд.

2. (Гончарний, гончарський) талант, майстерня.

3. (Особистий, особовий) справа, контроль.

4. (Путати, плутати) нитки, ноги, думки.

5. (Робітничий, роботящий, робочий) син, план, професія.

6. (Сніговий, сніжний) день, буря.

7. Перепишіть і вставте, де потрібно, пропущені літери. Обґрунтуйте написання і вимову слів.

Учас..ник, передвіс..ник, перс..ні, прихвос..ні, захис..ний
проїз..ний, випус..ний, облас..ний, улес..ливий, перехрес..ний,
корис..ливий, піс..ний, швидкіс..ний, пристрас..ний, гіган..ський,
радіс..ний, студен..ський, жаліс..ливий, зліс..ний, шіс..надцятий,
влас..ний, кож..ний, свис..нути, верес..нути, пис..нути, шелес..нути,
бриз..нути, безвиїз..но.

8. Опрацюйте статтю:

Зелінченко О. А. Порівняльна характеристика диктора та ведучого / О. А. Зелінченко // Наукові записки Інституту журналістики. – 2006. – Т. 24. – С. 110–114.

Папуша О. Порівняльна характеристика диктора і ведучого радіопрограм / О. Папуша, Ю. Матвійчук // Журналіст України. – 2002. – № 2. – С. 15–17. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uastudent.com/porivnjalna-harakterystyka-dyktora-i-veduchogo-radioprogram/> (Частина I та II).

Теми повідомлень:

1. Ефірне мовлення: стан, перспективи.
2. Порівняльна характеристика: диктор на радянському ТБ і сучасний журналіст-ведучий.
3. Моно- і діалогічний ефір: особливості мовної поведінки ведучого.

Список рекомендованої літератури

1. Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. / за заг. ред. О. Сербенської. – Львів : Світ, 1994. – 152 с.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
3. Бондар О. І. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. / О. І. Бондар, Ю. О. Карпенко, М. Л. Микитин-Дружинець. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 368 с.
4. Дмитровський З. Є. Телевізійна журналістика : навч. посіб. / З. Є. Дмитровський. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 208 с.
5. Єфименко О. Є. Історія вивчення поняття мовної картини світу в ХІХ – першій половині ХХ століття / О. Є. Єфименко // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2011. – Вип. 31. – С. 38–46.
6. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К., 2007. – 360 с.
7. Мірченко М. В. Основи екології української літературної мови: проблеми, можливості, перспективи / М. В. Мірченко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2014. – Вип. 50 ; Серія «Філологічна». – С. 16–19.
8. Олійник Г. А. Виразне читання. Основи теорії : посібник для вчителів / Г. А. Олійник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 224 с.
9. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посіб. / В. Г. Пасинок. – К. : ЦУЛ, 2012. – 184 с.
10. Радевич-Винницький Я. Двомовність в Україні: теорія, історія, мововживання : [монографія] / Ярослав Радевич-Винницький. – К. ; Дрогобич : Посвіт, 2011. – 590 с.
11. Радевич-Винницький Я. К. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. / Я. К. Радевич-Винницький. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – 291 с. – (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).

12. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі : монографія / Олена Руда ; НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2012. – 232 с.
13. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Основні поняття культури мовлення

1. Культура мовлення. Чинники, що визначають рівень культури усного мовлення.
2. Мовна освіта. Мовне виховання. Мовленнєва поведінка. Професійна мовнокомунікативна компетенція.
3. Роль рідної мови у професійній діяльності теле- і радіожурналіста.
4. Мовна агресія як антипод культури.
5. Мовленнєва культура в контексті мовної політики держави.
6. Проблеми культури ефірного мовлення. Поняття «екологія мови», «лінгвоеккологія».

Завдання

1. Що говорять (пишуть) про *слово/мову* журналісти? Зафіксуйте.
2. З'ясуйте основні проблеми культури ефірного мовлення на прикладі ведучого/ведучої телепрограми (на Ваш вибір).
3. Поясніть, як Ви розумієте такі твердження:
 - мова – засіб спілкування;
 - мова – засіб інтелектуальної діяльності людей;
 - мова – енциклопедія людського досвіду;
 - мова – засіб навчання й виховання людини;
 - мова – характерна ознака нації.
4. Охарактеризуйте відомі вам підходи щодо трактування двомовності (білінгвізму).
5. Підготуйтеся до дискусії: «*Моє бачення мовної проблеми в Україні. Чи потрібні в Україні дві державні мови?*». Обґрунтуйте свою думку.
6. Поставте наголос у словах: *чотирнадцять, запитання, бюлетень, каталог, квартал, боязнь, кулінарія, ознака, кінематографія, порядковий, багаторазовий, батьківський.*
7. Відредагуйте словосполучення: *вести переписку, аварійне становище, згідно інструкції, міжнародне положення, відноситися*

до більшості, вступати в переговори, жилий масив, багаточисельні відвідувачі, бути на доброму рахунку, виключення із правил, купити в розстрочку, у двох словах.

8. Розкрийте дужки, утворюючи словосполучення. Дотримуйтесь точності мовлення.

1. (Об'єм, обсяг) повітря, роботи.

2. Дитячий, чіткий (уява, уявлення).

3. (Земельний, земляний, земний) життя, власник, вал.

4. (Комунікативний, комунікаційний) шляхи, ситуація.

5. (Жорсткий, жорстокий) закон, поверхня.

6. (Тактичний, тактовний) людина, план.

9. Охарактеризуйте одну із праць (на Ваш вибір):

Авраменко О. 100 експрес-уроків української : посіб. / Олександр Авраменко. – К. : КНИГОЛАВ, 2016. – 192 с.

Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення / Катерина Городенська ; Ін-т укр. мови НАН України. – К. : КММ, 2014. – 124 с.

Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради : навч. посіб. / Олександр Пономарів. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2001. – 240 с.

Орієнтовний план:

а) коротка довідка про автора;

б) структура роботи;

в) чим корисне видання для журналістів;

г) що нового Ви дізналися з книги.

10. Опрацюйте статті:

Бибик С. П. Культура усної мови журналіста: співвідношення слабких і сильних норм / С. П. Бибик // Одеський лінгвістичний вісник. – 2015. – С. 12–22. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oljournal.in.ua/v5/5.pdf>

Каленич В. Культура мовлення як чинник журналістської майстерності / Володимир Каленич // Український інформаційний простір : наук. журнал / Київський нац. ун-т культури і мистецтв, Ін-т журналістики і міжнародних відносин. – К., 2014. – Ч. 3. – С. 72–76.

Царик О. Культура мовлення як елемент духовної культури суспільства / Ольга Царик // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред. : М. Т. Мартинюк]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – В. 1. – С. 318–327.

Теми повідомлень:

1. Культура мовлення у мережі Інтернет.
2. Сучасний стан орфоепічної культури в українському суспільстві.

Список рекомендованої літератури

1. Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. / за заг. ред. О. Сербенської. – Львів : Світ, 1994. – 152 с.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
3. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 431 с.
4. Єфименко О. Є. Історія вивчення поняття мовної картини світу в ХІХ – першій половині ХХ століття / О. Є. Єфименко // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2011. – Вип. 31. – С. 38–46.
5. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посіб. / К. Я. Климова. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Ліра – К, 2006. – 240 с.
6. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
7. Мірченко М. В. Основи екології української літературної мови: проблеми, можливості, перспективи / М. В. Мірченко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2014. – Вип. 50 ; Серія «Філологічна». – С. 16–19.
8. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посіб. / В. Г. Пасинок. – К. : ЦУЛ, 2012. – 184 с.

9. Радевич-Винницький Я. Двомовність в Україні: теорія, історія, мововживання : [монографія] / Ярослав Радевич-Винницький. – К. ; Дрогобич : Посвіт, 2011. – 590 с.
10. Радевич-Винницький Я. К. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. / Я. К. Радевич-Винницький. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – 291 с. – (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).
11. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі : монографія / Олена Руда ; НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2012. – 232 с.
12. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Усне мовлення – найважливіша форма існування мови як засобу комунікації

1. Поняття літературної мови. Мовна норма. Критерії мовної норми.
2. Усне мовлення: загальна характеристика. Основні норми усного професійного мовлення.
3. Мовний, мовленнєвий та спілкувальний етикет.
4. Різновиди спілкування і стилі комунікативної поведінки.
5. Культура спілкування тележурналіста.

Завдання

1. Доведіть, що мовна норма має історичний і змінний характер, підтвердьте свої думки прикладами.
2. Які лексикографічні джерела фіксують мовну норму? Назвіть їх.
3. Напишіть повідомлення про етикет у різних країнах.
4. Поставте наголос у словах: *діалог, міліметр, листопад, одинадцять, обрання, кількарразовий, зірковий, разом, навколо, допізна, оздоровити, задобрити.*
5. Відредагуйте словосполучення: *розповсюджена думка, ящик для скарг та пропозицій, являється депутатом, фірмене блюдо, учбовий заклад, слідує зупинка, прийти до згоди, притримуватися дієти, унаслідувати традиції, терпіння лопнуло, нанести удар, поручити комусь.*
6. Розкрийте дужки, утворюючи словосполучення. Дотримуйтесь точності мовлення.
 1. (Збірка, збірник, зібрання) закон, колектив, новела.
 2. (Показний, показовий) факт, зовнішність.
 3. (Книжковий, книжний) лексика, торгівля.
 4. (Кореневий, корінний) система, народ.
 5. (Шкірний, шкіряний) сировина, чутливість.
 6. (Сусідній, сусідський) будинок, хлопець.

7. Охарактеризуйте Ваше мовне середовище. Визначте плюси та мінуси.

8. Запишіть усі відомі Вам етикетні формули *привітання, вітання, прощання, вибачення, прохання, вдячності, запрошення, згоди, відмови, осуду, виправдовування, перепитування* тощо (включно з діалектно-територіальними, приятельськими, фамільярними, жаргонними, запозиченими тощо).

9. Підберіть синоніми до слова *говорити*. Розкрийте їх значеннєві відтінки.

10. Поясніть значення словосполучень: *елітарна журналістика, аналітична журналістика, проблемна журналістика, описова журналістика, інвентаризаційна журналістика, електронна журналістика, інтернет-журналістика*.

11. Дослідники виокремили декілька типів співрозмовників. Охарактеризуйте кожен із них. За якими ознаками можна встановити певний тип?

Безглуздий співрозмовник.

Статечний співрозмовник.

Позитивний співрозмовник.

Всезнайко.

Балакун.

Боягуз.

Неприступний (холоднокровний) співрозмовник.

Незацікавлений співрозмовник.

«Велике цабе» («важлива птиця»).

«Чомучка».

12. Одна з давніх сентенцій стверджує:

Не дуже погана хиба, коли людина говорить, як книга. Та приємно читати книгу, що говорить, як людина.

➤ Назвіть книгу, що на Вашу думку, «говорить, як людина».

➤ Проаналізуйте, чому Вам подобається/не подобається манера мовлення конкретної людини.

Теми повідомлень:

1. Етика й естетика у мовленні.
2. Новаторство у сучасному мовленнєвому етикеті.
3. Правильність і точність як комунікативна ознака мовлення радіожурналіста (тележурналіста).
4. Комплімент у мовленнєвій поведінці радіо-, тележурналіста (на вибір).

Список рекомендованої літератури

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 431 с.
3. Дмитровський З. Є. Телевізійна журналістика : навч. посіб. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 208 с.
4. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посіб. / К. Я. Климова. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Ліра – К, 2006. – 240 с.
5. Культура спілкування у журналістській практиці : навч.-метод. посіб. / укл.: Надія Бабич, Олеся Жук. – Чернівці : Букрек, 2012. – 160 с.
6. Літературна норма і мовна практика / [Єрмоленко С. Я., Бибики С. П., Коць Т. А. та ін.] ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – К., 2013. – 320 с.
7. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
8. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посіб. / В. Г. Пасинок. – К. : ЦУЛ, 2012. – 184 с.
9. Радевич-Винницький Я. К. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. / Я. К. Радевич-Винницький. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – 291 с. – (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).
10. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.

11. Стахів М. О. Український комунікативний етикет : навч.-метод. посіб. / М. О. Стахів. – К. : Знання, 2008. – 245 с.
12. Струганець Л. В. Теоретичні основи культури мови : навч. посіб. / Л. В. Струганець ; Тернопільський держ. педагогічний ін-т. – Т. : [б.в.], 1997. – 96 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Техніка усного мовлення. Дихання та голос

1. Складники техніки усного мовлення: дихання; голос; дикція; орфоепія.
2. Характеристика органів мовлення.
3. Поняття дихання. Різновиди дихання. Фізіологічне та фонаційне дихання. Умови правильного дихання.
4. Голос людини, його природа та різновиди. Чоловічі та жіночі голоси. Висотні характеристики голосів (сопрано, альт, тенор, баритон, бас).
5. Інтонаційна виразність голосу в теле- та радіожурналістиці.

Завдання

1. Охарактеризуйте кожну з частин мовленнєвого апарату (дихальні органи, вібратори, резонатори, артикулятори), розкрийте їх функції в голосоутворенні.
2. Проаналізуйте своє фонаційне дихання. Відзначте його плюси й мінуси. Що робите, щоб воно було контрольованим?
3. Які вправи робите, щоб поліпшити своє голосоутворення?
4. Як розуміти твердження: *«мовний голос – результат складної фізіологічної і психічної діяльності людського організму, стимулюється інтелектом мовця, його емоціями, волею»*? Окресліть коло людських почуттів і переживань (не менше 20), які впливають на характер голосу.
5. Поміркуйте: який вплив має тон (тональність) запитань інтерв'юера на зміст, обсяг і тональність відповідей реципієнта?
6. Знайдіть уривок із твору для дітей із прямою мовою героїв. Проаналізуйте, яким тоном треба читати репліки. Які засоби в тексті допомагають правильно вибрати тон мовлення?
7. Оберіть теле- або радіоведучого, який є для Вас прикладом професіоналізму в журналістській діяльності. Опрацюйте його біографію, з'ясуйте секрети успіху. Підготуйте на заняття презентацію про нього (до 5 хв.).

Структурні елементи аналізу:

- характеристики голосу: природні (сила, висота, тембр, діапазон) і набуті (тон, темп, злетність, гучність) властивості голосу (чи відповідають манері мовлення і жанру програми);
- тип голосу (чоловічий, жіночий); висотні характеристики голосу (сопрано, мецо-сопрано, контральто, тенор, баритон, бас, дискант);
- як передаються емоції через голос;
- дикція;
- інтонація;
- паузи;
- наголос;
- лексика (вживання слів-паразитів, сленгізмів, суржику, термінів, іншомовної лексики, діалектизмів, вульгаризмів, повторів тощо);
- стилістичні засоби (метафори, порівняння, епітети тощо);
- особливості побудови речень (речення прості/складні, порядок слів у реченні тощо);
- звукові (шумові) ефекти (чи є доцільними);
- Ваша оцінка.

Зафіксуйте на диктофон/відео уривок програми ведучого для ілюстрації.

9. Простежте, змінюючи швидкість мовлення, чи залежить вимова звуків у наведених словах від темпу мовлення.

Святковий, осінній, морквяний, одинадцять, чотирнадцять, шістнадцять, обґрунтувати, жевріти, розщедритися, виїжджати, розповсюджувати, дзвякнути, попереджати, розкопати, тішишся, зіщулитися, питаються, зчепити, щільно, непомітно, з викрутасом, над дахом, поряд тече, знав завжди, пішов у відпустку, знав би краще, чув від інших, знаєшся з ним.

10. Прочитайте кожен зі скоромовок тричі: повільно, у середньому темпі, швидко. Які артикуляційні труднощі у Вас виникали?

У нашого діда капелюх не по-капелюхівськи.

Біжать стежини поміж ожини.

*Стриб-стриб-стриб – підстрибує по стерні рідня:
перепілка, перепел, перепеленя.*

Семен сіно віз – не довіз: лишив сани – узяв віз.

*Бук бундючивсь перед дубом,
тряс над дубом бурим чубом.
Дуб пригнув до чуба бука.
Буде букові наука.*

11. Відредагуйте словосполучення: *більша половина, вибраний круг людей, вірна відповідь, вступний взнос, діючі закони, ехо стихло, заказний лист, мебельний магазин, міри перестороги, навчатися на рідній мові, на громадських началах, одобрити пропозицію.*

12. Розкрийте дужки, утворюючи словосполучення. Дотримуйтесь точності мовлення.

1. (Виборний, виборчий) округ, орган.
2. (Визначальний, визначний) досягнення, принцип.
3. (Військовий, воєнний) академія, тема.
4. (Суворий, суровий) нитка, погляд, зима.
5. (Цегельний, цегляний) промисловість, споруда.
6. (Чисельний, численний, числовий) вираз, заходи, перевага.

13. Опрацюйте статті:

Вербич Н. Просодичні одиниці у публічному мовленні / Наталія Вербич // Українська мова. – 2003. – № 2. – С. 110–118.

Єлісовенко Ю. Орфоепічний аспект фахової підготовки ведучих / Юрій Єлісовенко // Ведучий у практиці сучасного радіомовлення : зб. навч.-метод. матеріалів / упоряд. В. Я. Миронченко. – К. : Укртелерадіопресінститут, 2006. – С. 51–63. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.journ.lnu.edu.ua/vypusk7/visnyk07-16.pdf>

Єлісовенко Ю. П. Орфоепічний аспект фахової підготовки телевізійних журналістів / Ю. П. Єлісовенко // Наукові записки

Інституту журналістики. – 2004. – Т. 15. – С. 15–22. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1225>

Теми повідомлень:

1. Особливості голосу професійного мовця.
2. Засоби удосконалення голосу.
3. Специфіка мовлення радіо- чи телепередач для дітей.

Інтернет-ресурси:

1. Постановка голосу. – <https://www.vezha.org/postanovka-golosu-video/>
1. Як поставити голос? [Розповідає актор, режисер, викладач кафедри сценічної мови Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого – Олександр Завальський]. – https://www.youtube.com/watch?v=76OLK4BuU_o

Список рекомендованої літератури

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 231 с.
2. Бондар О. І. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. / О. І. Бондар, Ю. О. Карпенко, М. Л. Микитин-Дружинець. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 368 с.
3. Гриб В. П. Постановка мовного голосу / В. П. Гриб. – Луцьк, 2001. – 26 с.
4. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення : навч. посіб. / С. І. Дорошенко. – 2-е вид., перероб. і доп. – Харків : «ОВС», 2002. – 144 с.
5. Єлісовенко Ю. П. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення : навч. посіб. / Ю. П. Єлісовенко ; за ред. В. В. Різуна. – К. : Агіка, 2008. – 204 с.

6. Інтонаційна виразність звукового мовлення засобів масової комунікації / [Багмут А. Й., Борисюк І. В., Бровченко Т. О., Олійник Г. П.]. – К. : Наук. думка, 1994. – 192 с.
7. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посіб. / К. Я. Климова. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Ліра – К, 2006. – 240 с.
8. Культура мови: від теорії до практики : монографія / Л. Струганець, О. Бобесюк, О. Веремчук та ін. ; [за ред. Л. Струганець]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. – 216 с.
9. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
10. Олійник Г. А. Виразне читання. Основи теорії : посібник для вчителів / Г. А. Олійник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 224 с.
11. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посіб. / В. Г. Пасинок. – К. : ЦУЛ, 2012. – 184 с.
12. Струганець Л. В. Теоретичні основи культури мови : навч. посіб. / Л. В. Струганець ; Тернопільський держ. педагогічний ін-т. – Т. : [б.в.], 1997. – 96 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Дикція у професійній підготовці журналіста-ефірника.

Артикуляція

1. Дикція. Значення дикції у професійній підготовці журналіста.
2. Сучасні вимоги до журналіста-ефірника.
3. Поняття артикуляції. Артикуляція голосних звуків.
4. Артикуляція приголосних звуків.
5. Скоромовки як елемент вироблення орфоепічних норм. Естетична цінність та практична значущість скоромовок.

Завдання

1. Назвіть основні етапи підготовки до виступу диктора (ведучого).
2. Оберіть теле- або радіоведучого, який є для Вас прикладом професіоналізму в журналістській діяльності. Опрацюйте його біографію, з'ясуйте секрети успіху. Підготуйте на заняття презентацію про нього (до 5 хв.).

Структурні елементи аналізу:

- характеристики голосу: природні (сила, висота, тембр, діапазон) і набуті (тон, темп, злетність, гучність) властивості голосу (чи відповідають манері мовлення і жанру програми);
- тип голосу (чоловічий, жіночий); висотні характеристики голосу (сопрано, меццо-сопрано, контральто, тенор, баритон, бас, дискант);
- як передаються емоції через голос;
- дикція;
- інтонація;
- паузи;
- наголос;
- лексика (вживання слів-паразитів, сленгізмів, суржику, термінів, іншомовної лексики, діалектизмів, вульгаризмів, повторів тощо);
- стилістичні засоби (метафори, порівняння, епітети тощо);
- особливості побудови речень (речення прості/складні,

порядок слів у реченні тощо);

- звукові (шумові) ефекти (чи є доцільними);
- Ваша оцінка.

Зафіксуйте на диктофон/відео уривок програми ведучого для ілюстрації.

3. Простежте, змінюючи швидкість мовлення, чи залежить вимова звуків у наведених словах від темпу мовлення.

Святковий, осінній, морквяний, одинадцять, чотирнадцять, шістнадцять, обтрунтувати, жевріти, розщедритися, виїжджати, розповсюджувати, дзвякнути, попереджати, розкопати, тішишся, зіщулитися, питаються, зчепити, щільно, непомітно, з викрутасом, над дахом, поряд тече, знав завжди, пішов у відпустку, знав би краще, чув від інших, знаєшся з ним.

4. Прочитайте кожен зі скоромовок тричі: повільно, у середньому темпі, швидко. Які артикуляційні труднощі у Вас виникали?

У нашого діда капелюх не по-капелюхівськи.

Біжать стежини поміж ожини.

*Стриб-стриб-стриб – підстрибує по стерні рідня:
перепілка, перепел, перепеленя.*

Семен сіно віз – не довіз: лишив сани – узяв віз.

*Бук бундючивсь перед дубом,
тряс над дубом бурим чубом.*

Дуб пригнув до чуба бука.

Буде букові наука.

5. Поставте наголос у словах: *босоніж, віч-на-віч, водночас, гетьман, голіруч, дрова, експерт, експертний, жалюзі, зрання, іскра, корисливий.*

6. Відредагуйте словосполучення: *переводити гроші поштою, підписний індекс, повістка дня, рахуватися з думкою, рахувати за можливе, сама активна участь, самий важливий, установити*

причину, форточка не відкривається, халатне ставлення, хрустальна ваза, я вибачаюсь.

7. Розкрийте дужки, утворюючи словосполучення. Дотримуйтесь точності мовлення.

1. (Глиняний, глинястий) берег, посуд.
2. (Гончарний, гончарський) талант, майстерня.
3. (Особистий, особовий) справа, контроль.
4. (Путати, плутати) нитки, ноги, думки.
5. (Робітничий, роботящий, робочий) син, план, професія.
6. (Сніговий, сніжний) день, буря.

8. Опрацюйте статтю:

Зелінченко О. А. Порівняльна характеристика диктора та ведучого / О. А. Зелінченко // Наукові записки Інституту журналістики. – 2006. – Т. 24. – С. 110–114.

Папуша О. Порівняльна характеристика диктора і ведучого радіопрограм / О. Папуша, Ю. Матвійчук // Журналіст України. – 2002. – № 2. – С. 15–17. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uastudent.com/porivnjalna-harakterystyka-dyktora-i-veduchogo-radioprogram/> (Частина I та II).

Теми повідомлень:

1. Ефірне мовлення: стан, перспективи.
2. Історія професії диктора (ведучого).
3. Порівняльна характеристика: диктор на радянському ТБ і сучасний журналіст-ведучий.
4. Моно- і діалогічний ефір: особливості мовної поведінки ведучого.

Список рекомендованої літератури

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 231 с.
2. Бондар О. І. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч.

- посіб. / О. І. Бондар, Ю. О. Карпенко, М. Л. Микитин-Дружинець. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 368 с.
3. Дмитровський З. Є. Телевізійна журналістика : навч. посіб. / З. Є. Дмитровський. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 208 с.
 4. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення : навч. посіб. / С. І. Дорошенко. – 2-е вид., перероб. і доп. – Харків : «ОВС», 2002. – 144 с.
 5. Єлісовенко Ю. П. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення : навч. посіб. / Ю. П. Єлісовенко ; за ред. В. В. Різуна. – К. : Агіка, 2008. – 204 с.
 6. Інтонаційна виразність звукового мовлення засобів масової комунікації / [Багмут А. Й., Борисюк І. В., Бровченко Т. О., Олійник Г. П.]. – К. : Наук. думка, 1994. – 192 с.
 7. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посіб. / К. Я. Климова. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Ліра – К, 2006. – 240 с.
 8. Кукуруза Н. В. Майстерність ведучого : навч. посіб. / Надія Кукуруза. – Івано-Франківськ, 2010. – 176 с.
 9. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К., 2007. – 360 с.
 10. Олійник Г. А. Виразне читання. Основи теорії : посібник для вчителів / Г. А. Олійник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 224 с.
 11. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посіб. / В. Г. Пасинок. – К. : ЦУЛ, 2012. – 184 с.
 12. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Орфоепія як наука про правильну літературну вимову

1. Орфоепія. Норми орфоепії української літературної мови.
2. Наголос. Різновиди наголосу в українській мові.
3. Типові відхилення від акцентуаційних норм у мовленні радіо- та телеведучих.
4. Інтоніяція як важливий елемент культури мовлення. Розділові знаки та інтонація. Партитура тексту.
5. Паузи і темп мовлення як технічні показники виразного мовлення і виразного читання.

Завдання

1. Поставте наголос у словах: *вподобання, донька, дочка, індустрія, маркетинг, переляк, родимка, спина, абихто, абищо, відсотковий, ґрунтовий, літописний, шовковий, байдуже, зокрема.*
2. Запишіть 2-3 контексти, у яких логічний наголос падатиме на різні слова у реченні. Визначте його роль.
3. Поясніть значення наведених слів і висловлень, що різняться наголосом. Підберіть 5-6 прикладів для ілюстрації смисло- і форморозрізнювальної функції наголосу.

ва́рення – ва́рення

ви́года – виго́да

по́діл – поді́л

черго́вий – чергові́й

я кручу́ – побачила кру́чу

я ношу́ – взяв но́шу

я пла́чу – я плачу́

4. Відредагуйте словосполучення: *автозаправочна станція, біблейська істина, гарні обої, грошовий перевод, ефірне масло, кинути на проізвол, книжний магазин, книжна ярмарка, миючі засоби, міроприємства на наступний рік, обезболюючий препарат, шарикова ручка.*

5. Розкрийте дужки, утворюючи словосполучення. Дотримуйтесь точності мовлення.

1. (Абонемент, абонент) телефонна мережа, студент.
2. (Болотистий, болотний, болотяний) туман, птах, берег.
3. (Буланий, булатний) ніж, кінь.
4. (Гірницький, гірничий, гірський) інститут, житель, селище.
5. (Загрозливий, погрозливий) стан, вигляд.
6. (Хутровий, хутряний) комір, промисловість.

6. Перепишіть і вставте, де потрібно, пропущені літери. Обґрунтуйте написання і вимову слів.

Учас..ник, передвіс..ник, перс..ні, прихвос..ні, захис..ний
проїз..ний, випус..ний, облас..ний, улес..ливий, перехрес..ний,
корис..ливий, піс..ний, швидкіс..ний, пристрас..ний, гіган..ський,
радіс..ний, студен..ський, жаліс..ливий, зліс..ний, шіс..надцятий,
влас..ний, кож..ний, свис..нути, верес..нути, пис..нути, шелес..нути,
бриз..нути, безвиїз..но.

7. Виготовте наочність-картку «Знаки партитури тексту».

8. Вивчіть напам'ять вірш (на вибір). Прорекламуйте його, дотримуючись інтонаційної виразності. (В аудиторії – взаєморецензування виступів).

9. Запишіть наведені текстові фрагменти, використовуючи знаки партитури. Проаналізуйте інтонаційні особливості. Тексти виразно прочитайте.

I. Життєвий досвід свідчить, що мало бути добрим, треба ще бути тактовним. Чуйність – доброта серця, тактовність – його розум. Поняття ці нерозривні, як нерозривні зміст і форма. Щоб бути тактовним завжди і всюди, треба знати основи культури поведінки. Без такого знання людина справляє враження невихованої, хоч би якою доброю вона була.

А. Паламар

II. Античну людину, наприклад Діогена, наш сучасник найбільше подивував би своєю залежністю від безлічі речей. «Усе роблю для того, аби речі служили мені, а не я – речам», – зізнавався колись Гораций. Живучи в наш час, він навряд чи відстояв би свою

незалежність. Ще в Есхіла один із героїв відмовився від щита, де було зображено різні страховиська для залякування супротивника: «Хочу бути мужнім, а не вдавати із себе такого».

Д. Клочко

III. Освічена людина не завжди має авторитет, а авторитетна – не завжди має вищу освіту. Тут варто згадати рідкісну серед людей рису – дипломатичність. Про таких щасливців часто кажуть, що це в них від природи. Одразу необхідно застерегти: не треба розуміти дипломатичність як пристосуванство чи слизьке підлабузництво, бо це те саме, що плутати праведне з грішним.

З газети

IV. Традиційний український костюм сімнадцятого-вісімнадцятого століть суттєво змінився з часів Київської Русі, зберігши при цьому основні етнічні та регіональні риси. Представники кожної соціальної групи – ремісники, феодали, козацька старшина, бідні селяни – відрізнялися не тільки манерою поведінки, а й самобутністю вбрання. Костюм того часу був своєрідним паспортом, що підкреслював належність людини до певної соціальної групи. Одяг козацької старшини шили з дорогих тканин, привезених із Західної Європи.

Л. Кожуховська

V. Звичай говорити людині щось хороше про неї виник і закріпився не випадково: він допомагає людям спілкуватися, жити разом, працювати. Коли людину підтримати, похвалити, підкреслити в ній щось хороше, вона почуває себе впевненіше, намагається дорівнятися до уявлення, яке про неї склалося. Особливо це потрібно молодшій людині, яка не завжди буває впевненою в собі й потребує підтвердження своїх позитивних рис і починань.

А. Коваль

10. Опрацюйте статті:

Єлісовенко Ю. Орфоепічний аспект фахової підготовки ведучих / Юрій Єлісовенко // *Ведучий у практиці сучасного радіомовлення* : зб. навч.-метод. матеріалів / упоряд. В. Я. Миронченко. – К. :

Укртелерадіопресінститут, 2006. – С. 51–63. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.journ.lnu.edu.ua/vypusk7/visnyk07-16.pdf>

Єлісовенко Ю. П. Орфоепічний аспект фахової підготовки телевізійних журналістів / Ю. П. Єлісовенко // Наукові записки Інституту журналістики. – 2004. – Т. 15. – С. 15–22. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1225>

Теми повідомлень:

1. Вимова в українській літературній мові та методика оволодіння нею.
2. Орфоепічний словник, його структура. Значення орфоепічного словника в роботі радіо-, тележурналістів.
3. Сучасний стан орфоепічної культури в українському суспільстві.

Інтернет-ресурси:

1. Логічні акценти. – <https://www.vezha.org/logichni-aktsenty-video/>
2. Паузи у мовленні. – <https://www.vezha.org/pauzy-u-movlenni-video/>
3. Темп мовлення. – <https://www.vezha.org/temp-movlennya-video/>

Список рекомендованої літератури

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 231 с.
2. Бондар О. І. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. / О. І. Бондар, Ю. О. Карпенко, М. Л. Микитин-Дружинець. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 368 с.
3. Гливінська Л. К. Сучасна українська мова. Фонетика. Орфоепія : навч. посіб. / Леся Гливінська ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Логос, 2010. – 415 с.

4. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення : навч. посіб. / С. І. Дорошенко. – 2-е вид., перероб. і доп. – Харків : «ОВС», 2002. – 144 с.
5. Єлісовенко Ю. П. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення : навч. посіб. / Ю. П. Єлісовенко ; за ред. В. В. Різуна. – К. : Агіка, 2008. – 204 с.
6. Інтонаційна виразність звукового мовлення засобів масової комунікації / [Багмут А. Й., Борисюк І. В., Бровченко Т. О., Олійник Г. П.]. – К. : Наук. думка, 1994. – 192 с.
7. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посіб. / К. Я. Климова. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Ліра – К, 2006. – 240 с.
8. Культура мови: від теорії до практики : монографія / Л. Струганець, О. Бобесюк, О. Веремчук та ін. ; [за ред. Л. Струганець]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. – 216 с.
9. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К., 2007. – 360 с.
10. Олійник Г. А. Виразне читання. Основи теорії : посібник для вчителів / Г. А. Олійник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 224 с.
11. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посіб. / В. Г. Пасинок. – К. : ЦУЛ, 2012. – 184 с.
12. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КУЛЬТУРА МОВИ ЖУРНАЛІСТА»

1. Зміст і структура курсу «Культура мови журналіста», його зв'язок з іншими навчальними дисциплінами.
2. Основні проблеми культури усного мовлення в ЗМІ.
3. Мова і мовлення. Мовленнєвий розвиток людини.
4. Мовна освіта. Мовне виховання. Мовленнєва поведінка.
5. Професійна мовнокомунікативна компетенція.
6. Мовленнєве самовиховання і його роль у становленні особистості журналіста.
7. Мовна агресія як антипод культури.
8. Мовленнєва культура в контексті мовної політики держави.
9. Роль рідної мови у професійній діяльності теле- і радіожурналіста.
10. Культура мовлення. Чинники, що визначають рівень культури усного мовлення.
11. Мистецтво мовлення в масовій комунікації.
12. Проблеми культури ефірного мовлення.
13. Поняття літературної мови. Мовна норма. Критерії мовної норми.
14. Усне мовлення: загальна характеристика. Основні норми усного професійного мовлення.
15. Мовний, мовленнєвий та спілкувальний етикет.
16. Різновиди спілкування і стилі комунікативної поведінки.
17. Культура спілкування тележурналіста.
18. Складники техніки усного мовлення: дихання; голос; дикція; орфоепія.
19. Характеристика органів мовлення.
20. Поняття дихання. Різновиди дихання.
21. Фізіологічне та фонаційне дихання. Умови правильного дихання.

22. Голос людини, його природа та різновиди.
23. Чоловічі та жіночі голоси. Висотні характеристики голосів (сопрано, альт, тенор, баритон, бас).
24. Інтонаційна виразність голосу в теле- та радіожурналістиці.
25. Дикція. Значення дикції у професійній підготовці журналіста.
26. Сучасні вимоги до журналіста-ефірника.
27. Моно- і діалогічний ефір: особливості мовної поведінки ведучого.
28. Поняття артикуляції. Артикуляція голосних звуків.
29. Артикуляція приголосних звуків.
30. Орфоепія. Норми орфоепії української літературної мови.
31. Орфоепічний словник, його структура. Значення орфоепічного словника в роботі радіо-, тележурналістів.
32. Сучасний стан орфоепічної культури в українському суспільстві.
33. Наголос. Різновиди наголосу в українській мові.
34. Типові відхилення від акцентуаційних норм у мовленні радіо- та телеведучих.
35. Інтонація як важливий елемент культури мовлення. Розділові знаки та інтонація.
36. Паузи і темп мовлення як технічні показники виразного мовлення і виразного читання.

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

АРТИКУЛЯЦІЯ – робота органів мовлення (язика, губ, м'якого піднебіння, голосових зв'язок, нижньої щелепи) у процесі мовотворення; вони дають основу для вироблення дикції, зумовлюють виразність вимови.

БАГАТСТВО МОВЛЕННЯ – естетично привабливе мовлення, що відображає вміння застосовувати тропи, образно-емоційну лексику, стійкі вислови, урізноманітнювати мову синонімами; знання синтаксичних виражальних засобів.

БЛАГОЗВУЧНІСТЬ ГОЛОСУ – це його звучання, відсутність неприємних призвуків (хрипоті, сиплості, гнусавості).

ВИРАЗНІСТЬ МОВЛЕННЯ – це якість, яка найбільше залежить від особи мовця, його ерудиції, знання мови. У мові є невичерпні запаси виражальних засобів, серед яких слід виділити виражальні засоби художнього мовлення: тропи (метафора, метонімія, синекдоха, іронія, перифраза, гіпербола); слова звукового і зорового зображення; емоційно-оцінна лексику; синтаксичне конструювання тексту і виражальні засоби звукового мовлення (сила виділення синтаксично вагомого слова, видозміни голосу, зупинки в мовленні, темп мовлення, емоційна тональність, що передає настрій, оцінку сприйнятого, моделює перспективу сприйняття та ін).

ВИСЛОВЛЮВАННЯ – мовленнєва одиниця, характеризується комунікативною спрямованістю, інтонаційним оформленням і ситуативним значенням.

ВИСОТА ТОНУ – якість звука, що зумовлена чистотою коливання голосових зв'язок за одиницю часу. Одиницею висоти в герц (Гц), який дорівнює одному коливанню в секунду. Чим більша

кількість коливань за одиницю часу, тим вищий звук. Вухо людини сприймає звуки в діапазоні від 16 до 20000 Гц.

ГОЛОС – звуковий потік, зумовлений дрижанням голосових зв'язок (у гортані) унаслідок проходження струменя видихуваного повітря, дієвий компонент звукового мовлення, результат складної фізіологічної та психічної діяльності людського організму; стимулюється інтелектом мовця, його емоціями, волею.

ДИКЦІЯ – чітка, виразна вимова звуків, звукокомплексів, складів, слів. Дикція передбачає артикуляційну точність, в нормованість артикуляційної бази, добре активізує процес спілкування, дає змогу зосередитися на змісті, уникнути двозначного розуміння.

ДІАЛОГ – це обмін висловлюваннями-репліками між адресантом і адресатом.

ДІАПАЗОН – звуковий обсяг голосу, музичного інструмента, звукоряду, мелодії тощо.

ДІЛОВЕ СПІЛКУВАННЯ – це процес обміну діловою інформацією й досвідом роботи, який передбачає досягнення певного результату в колективній діяльності, виконання конкретного завдання чи реалізації обраної мети.

ДІЛОВИЙ ЕТИКЕТ – це встановлені норми поведінки в професійній сфері; сукупність правил, які регламентують зовнішню сторону ділового спілкування.

ДОРЕЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – це ознака культури мовлення, яка організовує його точність, логічність, виразність, чистоту, вимагає такого добору мовних засобів, що відповідають змістові та

характерові експресії повідомлення. Важливим для доречності є врахування ситуації, складу слухачів (читачів), естетичні завдання.

ЕМФАТИЧНИЙ НАГОЛОС – виділення важливої за значенням частини висловлення (групи слів, слова і навіть частини слова) з метою передачі емоційного стану мовця. Найчастіше виявляється своєрідною мелодикою, подовженням наголошеного (іноді ненаголошеного) звука.

ЕСТЕТИЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – використання експресивно-стилістичних засобів мови, які роблять мовлення багатим і виразним.

ЕТИКЕТ – встановлений порядок поведінки, сукупність правил, які регламентують зовнішні вияви людської поведінки.

ЗМІСТОВНІСТЬ МОВЛЕННЯ – глибоке, осмислене висвітлення теми й головної думки висловлювання через докладне ознайомлення з різнобічною інформацією з цієї теми; вміння добирати потрібний матеріал та підпорядковувати його обраній темі, а також повнота розкриття теми без пустослів'я чи багатослів'я.

ІНТОНАЦІЯ – ритмічно-мелодійна особливість мовлення, різні співвідношення кількісної зміни тону, тембру, інтенсивності, довготи звуків, які слугують для передачі змістових і емоційних відмінностей висловлювань. Інтонацію творять: а) підвищення і зниження голосу, б) паузи, в) наголоси (логічні, психологічні, емоційні, ритмічні).

КОДИФІКАЦІЯ НОРМИ – це систематизація мовних явищ у словниках, довідниках з культури мови, що орієнтують мовців на взірцеву літературну мову, дотримання установленної мовної норми.

КОМУНІКАБЕЛЬНІСТЬ – наявність у людини психічної готовності до організаторсько-комунікативної діяльності, прагнення до комунікації з іншими людьми, а також здатності відчувати задоволення від процесу спілкування.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – сукупність знань, умінь і навичок, що включають: функції спілкування й особливості комунікативного процесу; види спілкування й основні його характеристики; засоби спілкування (вербальні та невербальні); види слухання й техніки його використання; «зворотний зв'язок» (питання і відповіді); психологічні й комунікативні типи партнерів, специфіку взаємодії з ними; форми й методи ділової взаємодії; технології і прийоми впливу на людей; самопрезентацію і стратегії успіху.

КОМУНІКАЦІЯ – це специфічний процес активного обміну інформацією між людьми під час взаємодії.

КУЛЬТУРА МОВИ – галузь мовознавства, що займається утвердженням (кодифікацією) норм на всіх мовних рівнях.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – дотримання сталих мовних норм усної й писемної літературної мови, свідоме, невимушене, цілеспрямоване, майстерне вживання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування; сукупність таких якостей, які найліпше впливають на адресата з урахуванням реальної ситуації, поставлених мети й завдань.

ЛЕКСИЧНА НОРМА – норма слововживання, прийнята в мові на сучасному етапі. Вона визначає вживання слів у тих значеннях, які існують тепер, попереджає використання застарілих слів для назв сучасних понять тощо.

ЛІТЕРАТУРНА МОВА – унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, що обслуговує всі сфери суспільної діяльності людей.

ЛОГІЧНА ПАУЗА – зупинка в мовленні, яка зумовлюється тільки конкретним змістом висловлювання.

ЛОГІЧНИЙ НАГОЛОС – важливий складник інтонації. Він використовується свідомо для виділення певного слова, яке адресант вважає найважливішим; логічний наголос впливає на сенс повідомлення.

ЛОГІЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – ознака культури мовлення, яка формується на рівні «мислення – мова – мовлення» і залежить від ступеня володіння прийомами розумової діяльності, знання законів логіки і ґрунтується на знаннях об'єктивної реальної дійсності. Логічним вважають мовлення, у якому: 1) сполучення одного слова з іншим несуперечливе (одне судження правильне, друге хибне, третього не дано); 2) слова розташовуються в логічній послідовності, яка відповідає ходові думки і при якій не виникає смислових непорозумінь (внаслідок актуального членування фрази – безпомилкового виділення комунікативного центру і периферійних інформаційних опор); 3) не порушені смислові, структурні, інтонаційні та експресивні зв'язки у межах цілого тексту, яким передається зв'язок несуперечливих суджень.

МЕЛОДИКА МОВЛЕННЯ – основний компонент інтонації. Мелодика організовує фразу, розмежовуючи її на синтагми та ритмічні групи, одночасно пов'язуючи її частини, і розрізняє комунікативні типи висловлювання (запитання, спонукання, розповідь, оклик) і виділяє найважливіший уривок висловлювання; слугує для вираження емоції, модальних відтінків, іронії підтексту.

МОВА – це особлива система різнотипних і в той же час внутрішньо поєднаних між собою структурних одиниць (звуків, морфем, слів, словосполучень тощо), якими людина послуговується свідомо й які служать її засобом спілкування з іншими, засобом вираження її думок, почуттів, настроїв.

МОВЛЕННЯ – це конкретне говоріння, що відбувається в часі й має звукову (зокрема і внутрішнє проговорювання) чи писемну форму.

МОВНА НОРМА – це сукупність загальноприйнятих у суспільно-мовленнєвій практиці правил, якими користуються мовці в усному й писемному мовленні.

МОВНА ОСВІТА – процес і результат навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на засвоєння мови з метою комунікації, на мовленнєвий, розумовий і естетичний розвиток особистості. Мовна освіта пропагує вивчення не лише рідної мови, а й інших мов.

МОВНА СИТУАЦІЯ – це притаманний суспільству спосіб задоволення мовних потреб за допомогою однієї або кількох мов.

МОВНЕ ВИХОВАННЯ – формування естетичної сприйнятливості до цінностей світової культури й осмислення серед них місця культури свого народу. Мовне виховання розпочинається з родини і триває все життя.

МОВЛЕННЄВА ПОВЕДІНКА – використання мови учасниками спілкування в конкретній ситуації відповідно до їхніх рівнів комунікативної та мовленнєвої компетенцій.

МОВЛЕННЯ – процес добору й вживання засобів мови для порозуміння з іншими членами певної мовної громади.

МОВНІ ПОМИЛКИ – відхилення від чинної мовної норми, санкціонованої у середовищі, що визнане як культурне, у середовищі, де плекають літературну мову, дбають про функціонування естетично досконалих текстів.

МОВНИЙ ЕТИКЕТ – це сукупність правил мовної поведінки, які репрезентуються в мікросистемі національно специфічних стійких формул і виразів у ситуаціях установлення контакту зі співбесідником, підтримки спілкування в доброзичливій тональності.

МОВНИЙ СТИЛЬ – сукупність мовних засобів, вибір яких зумовлюють зміст, мета й ситуація спілкування.

МОВНИЙ ТАКТ – слово чи група слів, що вимовляються від паузи до паузи й становлять окреме однослівне чи багатослівне поняття загального змісту речення; частина синтагми, об'єднана одним наголосом; відрізок фрази, цілісний за значенням, об'єднаний інтонаційно й відокремлений з обох боків паузами.

МОВЛЕННЄВИЙ АПАРАТ – це сукупність органів людини, необхідних їй для виробництва говоріння.

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ – реалізація мовного етикету в конкретних актах спілкування, вибір мовних засобів вираження. Мовленнєвий етикет – поняття ширше, ніж мовний етикет і має індивідуальний характер. Мовець вибирає із системи словесних формул найбільш потрібну, зважаючи на її цінність.

МОНОЛОГ – це мовлення однієї людини, якому властиві значні за розміром відрізки тексту зі змістовною та структурною завершеністю.

МОРФОЛОГІЧНІ НОРМИ – регулюють вибір варіантів морфологічної форми слова і варіантів її поєднання з іншими словами.

НАГОЛОС – фонетичне явище, за допомогою якого виділяємо відповідний склад з-посеред інших складів у слові чи певний компонент у реченні.

НОРМА ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ – це сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування в певний період розвитку мови і суспільства.

ОРГАНИ МОВЛЕННЯ – мовний апарат, органи людини, що беруть участь в утворенні звуків. Сюди входять мовленнєві центри мозку; системи, які координують дії всіх органів; голосові органи, резонатори; органи сприйняття мови – усної і писемної.

ОРФОЕПІЧНА НОРМА – регулює правильну, зразкову вимову звуків, звукосполучень і наголосу в словах.

ОРФОГРАФІЧНА НОРМА – система правил, що встановлює передачу звукової мови на письмі.

ПАУЗА – перерва у мовному потоці, в артикуляції органів мовлення.

ПИСЕМНЕ МОВЛЕННЯ – мовлення, зафіксоване на папері. Воно є вторинним і зорієнтоване на зорове сприйняття мови.

ПІДТЕКСТ – внутрішня суть думок і почуттів героїв літературного твору, що криється в діалогах; прихований, внутрішній зміст висловлювання, який існує завдяки словесному вираженню змісту.

ПОЛІЛОГ – це розмова між декількома особами.

РИТМ – закономірне чергування в часі подібних явищ, впорядкований рух.

РУХЛИВІСТЬ ГОЛОСУ – це його здатність без напруги змінюватися по силі, висоті, темпу. Ці зміни не повинні бути

довільними, у досвідченого оратора зміна певних якостей голосу завжди переслідує певну мету.

СИЛА ГОЛОСУ – це його гучність залежно від активності роботи органів дихання й мовлення.

СИНТАКСИЧНІ НОРМИ – регулюють вибір варіантів побудови словосполучень, простих і складних речень.

СКЛАД – найменша одиниця членування мовлення, що характеризується максимальною артикуляційною і акустичною єдністю звуків, які розташовані в порядку зростання м'язової напруженості й акустичної інтенсивності, має єдину вершину звучності (вона представлена переважно голосним звуком).

СЛЕНГ (СЛЕНГІЗМИ) – розмовний варіант професійного мовлення; жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків.

СЛОВЕСНИЙ НАГОЛОС – наголос, який полягає у виділенні одного складу в слові за допомогою артикуляційних засобів, властивих мові, – посилення м'язової напруженості мовного апарату, збільшення сили видиху, зміни висоти тону, збільшення тривалості звучання. Склад і голосний у складі, на який падає наголос, називається *наголошеним*.

СЛОВОТВІРНІ НОРМИ – регулюють вибір морфем, їх розташування і сполучення у складі нового слова.

СПІЛКУВАЛЬНИЙ ЕТИКЕТ – це гіперпарадигма, яку мовці відтворюють за правилами, узвичаєними в певній мовній спільності. Йому властива національна своєрідність, ідіоетнічність (*Ви, мамо...; Ви, тату...*).

СПІЛКУВАННЯ – це обмін інформацією, передавання певної інформації однією людиною іншій.

СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ – регулюють вибір слова або синтаксичної конструкції відповідно до умов спілкування і стилю викладу (наприклад, *розрізняти*, а не *диференціювати* в розмовному стилі; *море дуже глибоке*, а не *глибоченне море* – в науковому стилі; *у зв'язку з тим, що...*, а не *бо...* – в офіційно-діловому стилі).

СТИЛЬ – це 1) сукупність мовних засобів, що їх свідомо чи несвідомо добирає автор тексту (писемного чи усного) з огляду на їх придатність для реалізації мети висловлювання; 2) спосіб формулювання думки.

СУРЖИК – лексичні та граматичні елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без дотримання норм літературної мови; штучно змішана, нечиста мова.

ТАКТ – частина синтагми, об'єднана одним наголосом.

ТЕКСТ – це писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, об'єднаних у тематичну і структурну цілісність.

ТЕМБР ГОЛОСУ – індивідуальна особливість голосу конкретного мовця; забарвлення звуку; одна з ознак музичного звуку поряд з висотою, силою й тривалістю; неповторне індивідуальне забарвлення, яке обумовлене будовою мовного апарату, головним чином характером обертонів, що утворюються в резонаторах, – нижніх (трахея, бронхи) і верхніх (порожнина рота й порожнина носа).

ТЕМП – часова характеристика усного мовлення. У це поняття входять: 1) швидкість мовлення загалом, 2) час звучання окремих слів, 3) інтервали і довжина пауз.

ТЕХНІКА МОВЛЕННЯ – це сукупність прийомів фонаційного дихання, мовленнєвого голосу й дикції, доведених до ступеня автоматизованих навичок, що дає змогу особистості успішно взаємодіяти з іншими людьми.

ТОН ГОЛОСУ – емоційно-експресивна забарвленість голосу, що сприяє вираженню в мовленні того, хто говорить, певних відчуттів і намірів. Тон мови може бути добрим, злим, захопленим, офіційним, дружнім. Він створюється за допомогою таких засобів, як збільшення або ослаблення сили голосу, паузації, прискорення або уповільнення темпу мовлення.

ТОЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – одна з головних ознак культури мовлення. Точність досягається: 1) знанням предмета мовлення (адже спочатку ми пізнаємо реальний світ, а потім висловлюємося про результати свого пізнання: пізнавальна здатність людини залежить і від її досвіду, і від набутих знань у відповідній галузі й у мові); 2) знанням мови, мовної системи всіх її рівнів, оволодінням стилістичними ресурсами, мовними засобами вираження емоційності та ін.; 3) умінням узгодити знання про предмет зі знанням мови (тобто умінням вибрати найточнішу для конкретної ситуації спілкування назву предмета, явища, процесу тощо).

УСНЕ МОВЛЕННЯ – це форма реалізації мови, яка вимовляється, виражається за допомогою звуків, становить процес говоріння. Усне мовлення є первинним.

ФОНАЦІЙНЕ (МОВНЕ) ДИХАННЯ – дихання під час мовлення, коли до фізіологічної функції (вводити в організм кисень і

забирати вуглекислий газ) приєднується голосова – відбувається голосоутворення.

ФРАЗОВИЙ НАГОЛОС – наголос, за допомогою якого виділяються найважливіші за комунікативною метою комплекси.

ЧИСТОТА МОВИ виникає на основі співвідношення мовлення – мова, пов'язана з правильністю й нормативністю: якщо в мовленні немає порушень лексичних, стилістичних, орфоепічних та інших норм, воно вважається чистим.

При укладанні словника використано праці:

1. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
2. Голянич М. І. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів / [Голянич М. І., Іванишин Н. Я., Ріжко Р. Л., Стефурак Р. І.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2012. – 392 с.
3. Голянич М. І. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / [Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2011. – 272 с.
4. Єрмоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор ; [за ред. С. Я. Єрмоленко]. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
5. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посіб. / В. Г. Пасинок. – К. : ЦУЛ, 2012. – 184 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. / за заг. ред. О. Сербенської. – Львів : Світ, 1994. – 152 с.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
4. Бондар О. І. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. / О. І. Бондар, Ю. О. Карпенко, М. Л. Микитин-Дружинець. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 368 с.
5. Гливінська Л. К. Сучасна українська мова. Фонетика. Орфоепія : навч. посіб. / Леся Гливінська ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Логос, 2010. – 415 с.
6. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення / Катерина Городенська ; Ін-т укр. мови НАН України. – К. : КММ, 2014. – 124 с.
7. Гриб В. П. Постановка мовного голосу / В. П. Гриб. – Луцьк, 2001. – 26 с.
8. Дмитровський З. Є. Телевізійна журналістика : навч. посіб. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 208 с.
9. Інтонаційна виразність звукового мовлення засобів масової комунікації / [Багмут А. Й., Борисюк І. В., Бровченко Т. О., Олійник Г. П.]. – К. : Наук. думка, 1994. – 192 с.
10. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посіб. / К. Я. Климова. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Ліра – К, 2006. – 240 с.
11. Культура мови: від теорії до практики : монографія / Л. Струганець, О. Бобесюк, О. Веремчук та ін. ; [за ред. Л. Струганець]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. – 216 с.

12. Культура спілкування у журналістській практиці : навч.-метод. посіб. / укл.: Надія Бабич, Олеся Жук. – Чернівці : Букрек, 2012. – 160 с.
13. Літературна норма і мовна практика / [Єрмоленко С. Я., Бибики С. П., Коць Т. А. та ін.] ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – К., 2013. – 320 с.
14. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
15. Миронченко В. Я. Основи інформаційного радіомовлення : підручник для студ. ун-тів спец. «Журналістика» / В. Я. Миронченко. – К. : 1996. – 438 с.
16. Олійник Г. А. Виразне читання. Основи теорії : посібник для вчителів / Г. А. Олійник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 224 с.
17. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посіб. / В. Г. Пасинок. – К. : ЦУЛ, 2012. – 184 с.
18. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради : навч. посіб. / Олександр Пономарів. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2001. – 240 с.
19. Радевич-Винницький Я. Двомовність в Україні: теорія, історія, мововживання : [монографія] / Ярослав Радевич-Винницький. – К. ; Дрогобич : Посвіт, 2011. – 590 с.
20. Радевич-Винницький Я. К. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. / Я. К. Радевич-Винницький. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – 291 с. – (Серія «Вища освіта ХХІ століття»).
21. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.
22. Стахів М. О. Український комунікативний етикет : навч.-метод. посіб. / М. О. Стахів. – К. : Знання, 2008. – 245 с.
23. Струганець Л. В. Теоретичні основи культури мови : навч. посіб. / Л. В. Струганець ; Тернопільський держ. педагогічний ін-т. – Т. : [б.в.], 1997. – 96 с.

Додаткова

1. Авраменко О. 100 експрес-уроків української : посіб. / Олександр Авраменко. – К. : КНИГОЛАВ, 2016. – 192 с.
2. Бавус Т. Мовний образ як компонент мовно-національної та індивідуально-авторської картин світу / Тетяна Бавус // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2016. – Вип. 63. – С. 242–247.
3. Бибик С. П. Культура усної мови журналіста: співвідношення слабких і сильних норм / С. П. Бибик // Одеський лінгвістичний вісник. – 2015. – С. 12–22.
4. Блинова О. Є. Соціальні стереотипи як прояв соціального мислення / О. Є. Блинова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К. : Фенікс, 2014. – Т.11 ; Вип. 9. – С. 107–118.
5. Борґ Д. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування / Джеймс Борґ ; пер. Н. Лазаревич. – Харків : Фабула, 2019. – 304 с.
6. Вербич Н. Просодичні одиниці у публічному мовленні / Наталія Вербич // Українська мова. – 2003. – № 2. – С. 110–118.
7. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
8. Голянич М. І. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів / [Голянич М. І., Іванишин Н. Я., Ріжко Р. Л., Стефурак Р. І.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2012. – 392 с.
9. Голянич М. І. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / [Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Сімик, 2011. – 272 с.
10. Дончик В. Мова не винна (Про суржик, двомовність і грамотність на українському телебаченні) / В. Дончик // Слово і час. – 2001. – № 2. – С. 68–77.
11. Єлісовенко Ю. Орфоепічний аспект фахової підготовки ведучих / Юрій Єлісовенко // Ведучий у практиці сучасного радіомовлення : зб. навч.-метод. матеріалів / упоряд. В. Я. Миронченко. – К. :

- Укртелерадіопресінститут, 2006. – С. 51–63. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.journ.lnu.edu.ua/vypusk7/visnyk07-16.pdf>
12. Єлісовенко Ю. П. Орфоепічний аспект фахової підготовки телевізійних журналістів / Ю. П. Єлісовенко // Наукові записки Інституту журналістики. – 2004. – Т. 15. – С. 15–22. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1225>
13. Єрмоленко С. Комунікативні технології і мовна культура журналіста / С. Єрмоленко // Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика». – 2003. – Вип. 23. – С. 22–29.
14. Єрмоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор ; [за ред. С. Я. Єрмоленко]. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
15. Єфименко О. Є. Історія вивчення поняття мовної картини світу в ХІХ – першій половині ХХ століття / О. Є. Єфименко // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2011. – Вип. 31. – С. 38–46.
16. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручник / В. Й. Здоровега. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Львів : ПАІС, 2004. – 268 с.
17. Зелінченко О. А. Порівняльна характеристика диктора та ведучого / О. А. Зелінченко // Наукові записки Інституту журналістики. – 2006. – Т. 24. – С. 110–114.
18. Каленич В. Культура мовлення як чинник журналістської майстерності / Володимир Каленич // Український інформаційний простір : наук. журнал / Київський нац. ун-т культури і мистецтв, Ін-т журналістики і міжнародних відносин. – К., 2014. – Ч. 3. – С. 72–76.
19. Ковтун О. Н. Акустичні характеристики сучасного радіодискурсу: інтонаційний аспект / О. Н. Ковтун. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2168>
20. Кукуруза Н. В. Майстерність ведучого : навч. посіб. / Надія Кукуруза. – Івано-Франківськ, 2010. – 176 с.

21. Марун М. Чи є тотожними поняття мова і мовлення / М. Марун // Дивослово. – № 6. – 1999. – С. 11–13.
22. Мірченко М. В. Основи екології української літературної мови: проблеми, можливості, перспективи / М. В. Мірченко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2014. – Вип. 50 ; Серія «Філологічна». – С. 16–19.
23. Нагорняк М. В. Типологія мовних помилок ведучих інформаційних програм Національного радіо / М. В. Нагорняк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2119>
24. Папуша О. Порівняльна характеристика диктора і ведучого радіопрограм / О. Папуша, Ю. Матвійчук // Журналіст України. – 2002. – №2. – С. 15–17. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uastudent.com/porivnjalna-harakterystyka-dyktora-i-veduchogo-ra-dioprogram/> (Частина I та II)
25. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі : монографія / Олена Руда ; НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2012. – 232 с.
26. Сербенська О. А. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей / О. А. Сербенська, М. Й. Волощак. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2001. – 204 с.
27. Сербенська О. А. Основи телевізійної творчості : практикум / О. А. Сербенська, В. В. Бабенко. – Львів : ПАІС, 2007. – 112 с.
28. Царик О. Культура мовлення як елемент духовної культури суспільства / Ольга Царик // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред. : М. Т. Мартинюк]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – В. 1. – С. 318–327.

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

Навчально-методичне видання

САВЧУК РУСЛАНА ЛЮБОМИРІВНА,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«КУЛЬТУРА МОВИ ЖУРНАЛІСТА»

ДЛЯ МАГІСТРІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЖУРНАЛІСТИКА»

В авторській редакції

Друк: підприємець Голіней О. М.
76008, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 128,
тел.: (0342) 58 04 32, 050 540 30 64
Папір офсетний, друк цифровий,
підписано до друку 04.03.2019,
формат 60x84/16, ум. друк. 7,7 арк.
Зам. № 198 від 04.03.2019, наклад 300 прим.